

Nr 32

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss översyn av arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter.

Andra lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I:115 av herr *Werner* och nr II:150 av fru *Ryding m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att den i denna motion förordade översynen av arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter överlämnas för behandling inom arbetarskyddsstyrelsen.»

Motionerna

Motiveringen för motionärernas yrkande återfinns i motionen II:121. I denna uttalar motionärerna sammanfattningsvis att de önskar få till stånd en mer preciserad utformning av arbetarskyddsbestämmelserna. De anför bl. a. följande:

Arbetarskyddslagens 10:e § är ytterst allmänt hållen: arbetet skall äga rum vid »tjänlig» belysning, »lämplig» värme- och fuktighetsgrad, åtgärder skall »såvitt möjligt» vidtagas för att hindra att damm, rök, gas eller ånga sprides . . .», likaledes skall hindras att arbetarna utsättes för buller, skakningar . . . etc. När exempelvis LO-läkaren, dr Erik Bolinder, rapporterar att två tredjedelar av industriens arbetare har ryggsbesvär, lider av hörsel-skador, att hälften av byggnadsindustriens arbetare har ryggsbesvär, att inom bl. a. sten- och textilindustrien silikoseriskerna ökat med tilltagande rationalisering, är det dags att pröva vilka ytterligare åtgärder som bör vidtagas. Enligt vår mening måste nutida möjligheter utnyttjas att mäta buller-, damm- och vibrationsförekomster, luft- och ventilationsförhållanden, belysningens kvalitet etc. och i varje fall ge arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter en precisare utformning.

Motionärerna anför vidare att det är nödvändigt med en effektivisering av det lokala arbetarskyddet genom grundligare utbildning av skyddsombuden på arbetsplatserna och genom införandet av regionala skyddsombud för rörliga yrken och mindre arbetsplatser. Arbetsgivaren bör också enligt motionärernas mening åläggas en lagstadgad skyldighet att hålla skyddsombuden ekonomiskt skadeslösa för bevisandet av utbildningskurser.

I ett särskilt avsnitt anför motionärerna att användandet av nya kemiska preparat, impregneringsmedel, plastvaror m. m. kräver skärpta skyddsföre-

skrifter i lag. Om sådana varor saknar varudeklaration eller skyddsupplysningar bör deras användning förbjudas. Liknande frågor har tagits upp i andra innevarande år väckta motioner. Utskottet kommer att behandla dessa motioner, vilkas hemställan inte tar sikte på arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter, vid ett senare tillfälle.

Gällande bestämmelser

Grundläggande regler om arbetarskyddet återfinns i *arbetarskyddslagen den 3 januari 1949*. Kompletterande föreskrifter är intagna i *kungörelsen den 6 maj 1949 med föreskrifter angående tillämpningen av arbetarskyddslagen (arbetarskyddskungörelsen)* samt i *råd och anvisningar*, meddelade av *arbetarskyddsstyrelsen*.

Arbetarskyddslagen innehåller i 2 kap. allmänna föreskrifter om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Arbetsgivaren är skyldig att iaktta allt som med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, samt arbetstagarens ålder, yrkesvana och övriga förutsättningar för arbetet skäligen kan erfordras för att förebygga att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrar sig ohälsa i följd av arbetet eller drabbas av olycksfall i arbetet. Arbetstagaren å sin sida är pliktig att använda de skyddsanordningar som finns och att noga följa i lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter och även i övrigt iaktta tillbörlig försiktighet och medverka till att ohälsa och olycksfall förekommer (7 §). Arbetslokal skall vara inrättad i enlighet med vad därom kan vara föreskrivet (8 §). Vidare skall i nödvändig utsträckning arbetstagarna på eller invid arbetsstället ha tillgång till dricks- och tvättvatten, toaletter, plats för ombyte, förvaring och torkning av kläder samt lämplig måltidsplats. Där så kan anses behövt skall lämplig plats för vila eller utrymme, som erbjuder tillfredsställande skydd mot köld och nederbörd, stå till arbetstagarnas förfogande (9 §). Det skall vara sörjt för tillräckligt luftutrymme, i regel minst tio kubikmeter per arbetstagare, tillfredsställande luftväxling, tillräcklig och tjanlig belysning samt lämplig värme- och fuktighetsgrad inom arbetslokalerna. Vidare skall det finnas lämpliga anordningar för att hindra att damm, rök, gas eller ånga sprids i skadlig eller besvärande mängd eller att arbetstagarna skadas genom att utsättas för buller, skakningar eller annan liknande olägenhet. På arbetsställe skall ordning och renlighet iakttas. Arbetet skall anordnas så, att det kan utföras på sätt som inte är onödigt tröttsamma (10 §). Till förekommande av olycksfall i arbetet skall motorer och vissa angivna maskinella anordningar, ångpannor och andra tryckkärl samt luft- och transportanordningar vara försedda med erforderliga skyddsanordningar och även i övrigt vara så utförda och anordnade, att de erbjuder betryggande säkerhet. Åtgärder skall också vidtas till undvikande av skada genom fall, nedstörtande föremål, ras, splitter, giftiga

eller eljest farliga ämnen med flera särskilt angivna omständigheter (11 §). Vidare finns bestämmelser om personlig skyddsutrustning (12 §) och om första hjälpen vid olycksfall (13 §).

De nu redovisade paragraferna i arbetarskyddslagen kompletteras med närmare föreskrifter i *arbetarskyddskungörelsen*. Enligt denna skall arbetsgivaren tillse att arbetstagaren får kännedom om de särskilda risker för ohälsa och olycksfall som är förbundna med arbetet samt meddela de förhållningsregler som arbetstagaren skall iaktta för att undgå dessa risker (1 §). Förhållningsreglerna bör anslås på arbetsplatsen liksom varningsmärken där sådana behövs (3 §). — Reglerna i 9 § arbetarskyddslagen om vissa hygieniska anordningar m. m. utvecklas närmare i 12—18 §§ arbetarskyddskungörelsen. Kompletteringar finns också i arbetarskyddsstyrelsens personalrumsanvisningar (nr 23). — Arbetarskyddslagens regler i 10 § om åtgärder till förebyggande av ohälsa utvecklas och förklaras i 20—28 §§ arbetarskyddskungörelsen. Arbetarskyddsstyrelsen har därjämte utfärdat ett flertal anvisningar i anslutning härtill. Enligt kungörelsen skall arbetslokal tillföras erforderlig mängd friskluft på sätt, som med hänsyn till behovet av luftväxling i varje särskilt fall är lämpligast, och så att drag i möjligaste mån undviks (20 §). Belysningen skall vara lämpligt anordnad i förhållande till varje arbetsplats. Där dagsbelysning inte är tillräcklig, skall allt efter arbetets art annan belysning finnas. Förutom allmänbelysning bör finnas platsbelysning. Lämpliga åtgärder skall vidtas till skydd mot bländning (21 §). Tjänliga anordningar måste finnas för att arbetet skall kunna ske vid lämplig värme- och fuktighetsgrad. I detta sammanhang skall uppmärksammas om arbetet är lätt eller tungt eller om det är rörligt eller utförs stillasittande eller stillastående (22 §). Vid arbete där damm, rök, gas eller ånga sprids i en för arbetstagarna skadlig eller besvärande mängd, skall i den mån det är möjligt arbetsprocessen utföras i sluten apparat eller arbetet förläggas till avskild lokal eller inbyggd plats. Om så inte kan ske, skall tillfredsställande anordningar för uppsamling och bortförande eller oskadliggörande på annat sätt av dammet, röken, gasen eller ångan såvitt möjligt anbringas vid den plats där luftföroreningen uppstår och kan spridas (24 §). Arbetsgivaren skall vidta betryggande skyddsåtgärder, då arbetsförhållandena kan medföra förgiftnings- eller smittofara (25 §). Vid arbete, där arbetstagaren under längre tid är utsatt för ihållande eller med kortare tids mellanrum regelbundet återkommande buller eller skakningar, skall lämpliga skyddsåtgärder vidtas. Nitningsarbete, smidesarbete, gjutgodrensning och annat arbete som är förenat med buller eller skakningar skall om möjligt förläggas till särskild arbetslokal eller arbetsplats. Utförs arbetet under sådant lufttryck som kan innebära risk för arbetstagaren skall betryggande skyddsåtgärder vara vidtagna (26 §). Arbetet skall anordnas och planeras så att en onödigt tröttande arbetsställning undviks. Där arbetet regelmässigt kan utföras i sittande ställning utan förfång för

arbetet, skall finnas lämpligt anordnade sittplatser (27 §). — Vad slutligen gäller arbetarskyddslagens regler i 11 § om åtgärder till förebyggande av olycksfall återfinns kompletterande förklaringar i 31—44 §§ arbetarskyddskungörelsen samt i en mängd av arbetarskyddsstyrelsen utfärdade anvisningar.

Arbetarskyddslagen innehåller i 6 kap. regler angående samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetarskyddsfrågor. Inledningsvis stadgas att arbetsgivare och hos honom sysselsatta arbetstagare, skall för att åstadkomma sunda och säkra arbetsförhållanden på arbetsstället, under arbetsgivarens ledning i samverkan bedriva ett på lämpligt sätt organiserat skyddsarbete (39 §). På arbetsställe, där det regelbundet sysselsätts minst fem arbetstagare, skall om inte något särskilt förhållande berättigar till undantag, bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud att företräda arbetstagarna i frågor rörande sundhet och säkerhet i arbetet. Skyddsombud bör, där så finns påkallat, utses även på arbetsställe med mindre än fem arbetstagare. Val av skyddsombud förrättas av arbetstagarna eller av lokal organisation, genom vilken de kan anses företrädare. Arbetarskyddsstyrelsen kan i vissa fall medge en sådan organisation att utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagare vid arbetsstället. Arbetarskyddsstyrelsen har i praktiken givit tillstånd till ett flertal dylika regionala skyddsombud för flera arbetsplatser framför allt inom byggnads- och anläggningsfacket samt inom skogs- och flottningsbranschen (40 §). Vid arbetsställe, där det regelbundet sysselsätts minst 50 arbetstagare, skall det finnas en av företrädare för arbetsgivaren och av skyddsombud sammansatt skyddskommitté. Om så finns påkallat, bör skyddskommitté tillsättas även på arbetsställe med mindre antal arbetstagare (41 §). I 42—44 §§ finns bestämmelser som är avsedda att garantera att skyddsombud inte hindras att fullgöra sina uppgifter. Arbetsgivaren får t. ex. inte försämra skyddsombudets anställningsvillkor. I arbetarskyddskungörelsen ges i 62—67 §§ kompletterande föreskrifter om den lokala skyddsverksamheten. Bl. a. stadgas att till skyddsombud skall utses lämplig person med gott omdöme samt nödig insikt i och intresse för frågor rörande arbetets sundhet och säkerhet. Skyddsombud skall ha god förtroenhet med arbetsförhållandena inom sitt skyddsområde.

I anslutning till arbetarskyddslagens bestämmelser har Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen den 28 april 1942 träffat en överenskommelse om allmänna regler för den lokala arbetarskyddsverksamhetens organisation. Reglerna har reviderats den 27 februari 1951 och är för närvarande föremål för en förnyad översyn. Förbunden inom SAF-LO-området har nästan undantagslöst följt överenskommelsen. Samma är förhållandet med förbunden inom de statliga och kommunala avtalsområdena. Överenskommelsen innehåller regler om utseende av

skyddsombud, om det sätt på vilket en skyddsfråga skall bekantgöras för arbetsgivaren, skyddsombudets skyldigheter och rättigheter m. m. I 4 § har intagits vissa bestämmelser om den ersättning som skall utgå till skyddsombud, som deltar i skyddskommittés sammanträde eller vissa förrättningar eller undersökningar. Sådant uppdrag under arbetstid skall ersättas med den inkomst som skyddsombudet skulle ha erhållit, om något uppdrag inte hade förekommit. Fullgörs uppdraget utom arbetstiden, helt eller till någon del, skall ersättning utgå med tio kronor för gång.

För att främja samverkan mellan arbetsmarknadsparterna såväl lokalt som på förbunds nivå i syfte att åstadkomma ett effektivt arbetarskydd har SAF och LO vidare genom avtal den 27 februari 1951 tillsatt ett gemensamt organ, arbetarskyddsnämnden. Denna består av fyra ledamöter, som vid sin sida har ett kansli som utrednings- och verkställighetsorgan. Nämndens uppgifter är ganska ospecificerade. Den skall främja sådan samverkan och sådana strävanden som syftar till ett effektivt arbetarskydd. Genom dessa allmänt hållna instruktioner har man velat bereda möjlighet för nämnden att på ett smidigt sätt kunna anpassa sin verksamhet till de ständigt skiftande förändringarna inom arbetslivet.

Historik

Arbetarskyddslagen innehåller såsom framgår av redogörelsen ovan endast de grundläggande föreskrifterna om arbetarskyddet, medan detaljerade regler saknas. Skälen härför utvecklades vid lagens antagande på följande sätt (föredragande departementschefen i *propositionen 1948: 298*):

Såsom jag tidigare framhållit ligger det i sakens natur att ett stort antal bestämmelser i arbetarskyddslagstiftningen måste få en relativt vag och obestämd utformning såväl med hänsyn därtill att bestämmelserna skola gälla för ett stort antal skilda verksamhetsgrenar som ock därför att tillämpningen bör kunna anpassas efter de från tid till annan ändrade förhållanden, varunder arbete bedrives. Med hänsyn härtill synas mig starka skäl tala för att i själva lagen upptaga endast grunderna för arbetarskyddets utformning ävensom de rent civillagsmässiga föreskrifter som ingå i regleringen av arbetarskyddet. Den exemplifiering av skyddsåtgärder, som upptages i den nuvarande lagen och i starkt utvidgad form i arbetarskyddskommitténs förslag, bör däremot enligt min mening i huvudsak utgå ur lagtexten. Bestämmelser av dylikt slag böra i stället utfärdas i administrativ ordning såsom en allmän tillämpningskungörelse till lagen. En sådan tillämpningskungörelse kan givas väsentligt fylligare avfattning än vad som kan anses lämpligt i fråga om en författning av civillags karaktär.

De frågor motionärerna tar upp i förevarande motioner har i vissa delar varit föremål för riksdagens behandling under de senare åren.

Vid 1964 års riksdag väcktes en motion som syftade till utredning av frågan, huruvida det inte i arbetarskyddslagen borde tas in en skyddsbestämmelse för att förebygga skador av hälsofarliga kemiska preparat. Riksdagen avvisade motionen i enlighet med *andra lagutskottets utlåtande nr 15*. Utskottet framhöll i sitt utlåtande att den lagstiftning, som trädde i kraft vid årsskiftet 1964/1965 angående gifter, bekämpningsmedel m. m., i förening med de skyddsbestämmelser som gäller på arbetarskyddslagstiftningens område syntes vara ägnad att i betydande utsträckning komma till rätta med de genom motionen aktualiserade frågorna.

Vid *samma års riksdag* väcktes ytterligare en motion som syftade till att komplettera arbetarskyddslagstiftningen. Med hänsyn till svårigheterna att ge de gällande reglerna ett praktiskt innehåll föreslog motionärerna att man införde en föreskrift om normaltemperatur bestämd till 18° C. Även denna motion blev avslagen, sedan *andra lagutskottet* i sitt *utlåtande nr 43* förklarar sig inte kunna biträda motionen. Utskottet fann visserligen det aktualiserade problemet om lämplig temperatur i arbetslokaler beaktansvärt men ansåg med hänsyn till de olikheter i skilda avseenden, som nödvändigtvis måste föreligga mellan olika arbetsplatser, att införandet av en fixerad normaltemperatur inte var en ändamålsenlig åtgärd. Utskottet tillade att det inte syntes möjligt att ha regler av annan typ än de nuvarande som anger vissa allmänna normer.

1965 års riksdag hade att ta ställning till motionsyrkanden angående effektivisering av tillsynen av arbetarskyddslagstiftningens efterlevnad vid de mindre arbetsplatserna. Vid behandlingen av detta yrkande uttalade riksdagen (jfr *andra lagutskottets utlåtande nr 38*) att det genom olika utredningar klarlagts att tillsynen i vissa avseenden inte fungerade tillfredsställande. Enligt riksdagens mening var en förbättring av arbetarskyddet vid de mindre arbetsplatserna påkallad. Riksdagen var inte beredd att uttala sig om hur genomgripande åtgärder som kunde anses erforderliga för att avhjälpa de påtalade bristerna. Riksdagen hemställde därför att Kungl. Maj:t måtte — efter den utredning som Kungl. Maj:t fann lämplig — lägga fram förslag till effektivisering av tillsynen av arbetarskyddslagstiftningens efterlevnad vid de mindre arbetsplatserna.

Den 1 oktober 1965 lämnade Kungl. Maj:t i uppdrag åt arbetarskyddsstyrelsen att utreda den av riksdagen berörda frågan. Utredningsarbetet pågår alltjämt.

Utskottet

Grundläggande regler om arbetarskyddet är intagna i arbetarskyddslagen. Kompletterande tillämpningsföreskrifter finns i arbetarskyddskungörelsen.

I förevarande motioner föreslås att arbetarskyddsstyrelsen får i upp-

drag att verkställa en översyn av »arbetarskyddslagens tillämpningsföreskrifter». Enligt motionärerna är det påkallat att de allmänt hållna reglerna i arbetarskyddslagen kombineras med tillämpningsföreskrifter som har en mer preciserad utformning än f. n. De understryker också behovet av skärpta skyddsföreskrifter i samband med användandet av kemiska preparat m. m. Vidare efterlyser motionärerna en effektivisering av det lokala arbetarskyddet genom grundligare utbildning av skyddsombuden. Dessa föreslås få en lagstadgad rätt till ersättning av arbetsgivaren för inkomstbortfall under utbildningstiden.

Motionerna berör ett betydelsefullt problem. Sunda och säkra arbetsförhållanden är inte endast en social fråga för den enskilde arbetsgivaren och arbetstagaren utan en samhälls- och företagsekonomisk fråga av stor vikt. En förutsättning för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet är att det finns ett effektivt fungerande arbetarskydd. Ett sådant uppnår man inte endast genom ändamålsenliga författningsregler. Det krävs också ett väl lett och organiserat lokalt arbetarskydd i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, propaganda- och upplysningsverksamhet och en regelbunden tillsyn från samhällets sida.

De bestämmelser som inryms i arbetarskyddslagstiftningen är såsom motionärerna påpekar förhållandevis allmänt hållna. Man har avsiktligt eftersträvat att göra bestämmelserna vaga och tänjbara. Anledningen härtill är dels att bestämmelserna skall gälla för så gott som hela arbetslivet med alla dess skilda verksamhetsgrenar och skiftande arbetsförhållanden, dels att man velat underlätta lagstiftningens anpassning till teknisk och annan utveckling. Skulle behov av mer preciserade föreskrifter föreligga, ankommer det på arbetarskyddsstyrelsen att meddela särskilda råd och anvisningar. I sista hand åligger det yrkesinspektionen att vid besök på arbetsplatserna anpassa regelbeståndet efter förhållandena vid varje enskild verksamhet. Denna ordning för arbetarskyddets författningsmässiga reglering har enligt utskottets mening visat sig i stort sett ändamålsenlig. Utskottet finner det därför inte påkallat att riksdagen begär en särskild översyn av arbetarskyddskungörelsen i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet förutsätter emellertid att arbetarskyddsstyrelsen fortlöpande följer utvecklingen på arbetarskyddets område samt tar de initiativ till nya föreskrifter som kan vara motiverade av förhållandena. När det gäller frågan om användandet av kemiska preparat vill utskottet, utöver vad nu sagts, erinra om att särskilda skyddsbestämmelser finns inte endast i arbetarskyddslagstiftningen utan även i giftförordningen och bekämpningsmedelsförordningen.

I anledning av de återstående frågorna i motionerna om effektivisering av det lokala arbetarskyddet och om ersättning till skyddsombud under utbildningstid vill utskottet uttala, att frågor av detta slag i främsta rummet bör lösas av arbetsmarknadens parter själva och inte genom

ändringar av stadgandena i gällande arbetarskyddskungörelse. Arbetsmarknadens huvudorganisationer har för sådant ändamål inrättat arbetarskyddsnämnden, ett gemensamt organ med uppgift att främja samverkan för att uppnå ett verkningsfullt arbetarskydd.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I:115 och II:150, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 april 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand, fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Hübinette, Wanhainen, Erik Filip Petersson, Kilsmo* och fru Elvy Olsson*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors*, Gustavsson i Alvesta*, fröken Sandell, herr Fredriksson, fru Svensson, herrar Ringaby och Göransson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.